

A. G 578

Sprawozdanie

Komisji administracyjnej o wnioskach poselskich i petycyach. domagających się utworzenia nowych powiatów politycznych i starostw powiatowych.

Wysoki Sejmie!

Posel Stanisław Henryk hr. Badeni postawił wniosek o rozdział powiatu politycznego buczackiego i utworzenie nowego c. k. Starostwa w Monasterzyskach dla okręgu powiatu sądowego monasterzyskiego (l. 1.660); poseł Kiweluk zażądał rozdziału powiatu politycznego husiatyńskiego i utworzenia nowego c. k. Starostwa w Kopyczyńcach dla powiatu sądowego kopyczyńskiego (z wyjątkiem gmin Postolówki i Rakowego Kąta l. 1.252); poseł Merunowicz postawił wniosek, ażeby w obrębie dotychczasowego powiatu politycznego lwowskiego utworzone zostało drugie c. k. Starostwo powiatowe w Szczercu (l. 1.458); poseł Żardecki zażądał utworzenia c. k. Starostwa powiatowego w Leżajsku (l. 1.256). Następnie wniósł p. Skrzyński o utworzenie nowego c. k. Starostwa w Dynowie powiatu brzozowskiego, (l. 2.322); p. Antoni Staruch o utworzenie nowego c. k. Starostwa w Baligrodzie, powiatu liskiego (l. 1.929), liczy mieszkańców 1.890); p. Makuch o utworzenie nowego c. k. Starostwa w Uściu zielonem, powiatu buczackiego (l. 1.815), (liczy mieszkańców 2.480).

Prócz tego postawione zostały w Sejmie, ale nie doszły jeszcze do pierwszego czytania:

wniosek p. Górskiego o utworzenie nowego c. k. Starostwa w Lipnicy mурowanej (powiatu bocheńskiego), liczy mieszkańców 1.500);

wniosek p. Wincentego Krasińskiego w sprawie kreowania nowego c. k. Starostwa w Ustrzykach dolnych (powiatu liskiego);

wniosek p. Antoniego Theodorowicza w sprawie utworzenia nowego c. k. Starostwa w Obertynie (powiatu horodeńskiego);

wniosek p. Myjaka żądający utworzenia nowego c. k. Starostwa w Łącku (powiatu nowosandeckiego);

wniosek p. Wrześniowskiego żądający kreowania nowego c. k. Starostwa w Rymanowie (powiatu sanockiego);

i wniosek p. Krzysztofowicza, żądający utworzenia nowego c. k. Starostwa w Gwoźdźcu, powiatu kołomyjskiego (l. 3.074).

Prócz tego wpłynęły liczne petycye różnych gmin miejskich i wiejskich, domagające się utworzenia licznych nowych Starostw, a mianowicie: z miasta Tyśmienicy (l. 1.350) o utworzenie także nowego starostwa i rozdzielenie w ten sposób powiatu tłumackiego i stanisławowskiego; z miasta Bolechowa, powiatu doliniańskiego, o utworzenie nowego Starostwa w Bolechowie (l. 1.346); z mia-

sta Dębicy, powiatu ropezyckiego, o utworzenie nowego Starostwa w Dębicy (l. 2.257); z miasteczka Dukli, powiatu krośnieńskiego, o utworzenie nowego Starostwa w Dukli (l. 1.554); z miasteczka Makowa, powiatu myślenickiego, o utworzenie nowego Starostwa w Makowie (l. 2.256); z miasta Bełza, powiatu sokalskiego, o rozdział powiatu sokalskiego przez utworzenie nowego c. k. Starostwa w Bełzie dla obszaru okręgu sądu powiatowego bełzkiego, z przyłączeniem doń okręgu sądu powiatowego uhnowskiego (z powiatu politycznego rawskiego) z miasteczka Toporów, powiatu brodzkiego, o założenie nowego c. k. Starostwa w Toporowie (l. 2.555); z miasteczka Suchej, powiatu żywieckiego, o założenie nowego c. k. Starostwa w Suchej (l. 2.679); z miasta Dubiecka, powiatu przemyskiego, tudzież z licznych gmin z okolicy Dubiecka, jako to: przedmieście Dubiecko, obszar dworski Dubiecko, gminy: Średnia, Kosłowa, Tarnawka, Bachów, Skopów, Iskań, Rieczpol, Krzywca, Drohobyczka, Kuszczelczyce, Piątkowa, Babice, Słonne, Połchowa, Podbukowina, Sielnica, Bachórz, Śliwnica, gmina i obszar dworski Ruska wieś, gmina i obszar dworski Nienadowa, gmina Hyżyna (l. 2.717, 2.793, 2.795, 2.692) o utworzenie Starostwa w Dubiecku;

z gmin i obszarów dworskich okręgu sądowego birczańskiego, powiatu dobromilskiego, o założenie nowego c. k. Starostwa w Birczy (l. 2.945);

z gminy miasteczka Zakliczyn o założenie nowego Starostwa w Zakliczynie nad Dunajcem, powiatu brzeskiego (l. 2.932);

z gminy Założce, powiatu brodzkiego, o założenie nowego c. k. Starostwa w Założcach

i z miasta Rozwadowa, powiatu tarnobrzskiego, o założenie nowego c. k. Starostwa w Tarnobrzegu (l. 2.157).

Ilość starostw powiatowych, utworzonych rozporządzeniem minist. z 23. stycznia 1867 w miejsce dawniejszych mieszanych urzędów sądowno-administracyjnych okazała się już oddawna niedostateczną i z pierwotnej cyfry 74 urosła już do dziś na 79, przez otwarcie nowych Starostw: w Podgórzu, Strzyżowie, Przeworsku, Peczeniżynie i Zborowie, a w miarę wzrostu ludności, zwiększania się zakresu działania władz rządowych wskutek coraz to nowych ustaw administracyjnych, których wykonanie jest władzom politycznym poruczone, wreszcie wobec potrzeby utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego w kraju będzie się ta ilość okazywać coraz bardziej niedostateczną. To też jakkolwiek każde pomnożenie urzędów i urzędników połączone jest zawsze z kosztami, spadającymi na barki podatników, dawano niejednokrotnie w naszych ciałach reprezentacyjnych wyraz potrzebie powiększenia urzędów politycznych najniższej instancji, ażeby ludności kraju ułatwić ile możności bezpośrednio częste stykanie się z organami administracji państwowej. Ludność kraju rozumie też bardzo dobrze, że korzyści, jakie płyną ze szybkiego i sprężystego funkcjonowania władz administracyjnych, są daleko większe, aniżeli oszczędności, polegające na powstrzymaniu się od stworzenia koniecznie potrzebnej liczby urzędów i urzędników, i że szkody, wyrządzone przez brak dostatecznej ilości organów urzędowych i zbyt wielką ich odległość, z czego wynika zmarnowanie całego szeregu uprawnionych interesów ludności, oraz niemożność roztoczenia nad nią potrzebnej opieki i udzielania jej potrzebnej pomocy, są daleko znaczniejsze, aniżeli wydatki potrzebne na takie urządzenie władz, by one mogły należycie spełnić swoje obowiązki i zadania społeczne i podolać wszystkim słusznie do władzy stawianym a coraz bardziej zwiększającym się wymaganiom.

Dlatego też powitał Sejm oklaskami zapowiedź utworzenia całego szeregu nowych Starostw, zawartą w zagajającym obecną sesję sejmową przemówieniu J. E. pana Namiestnika, Komisya administracyjna zaś proponuje rezolucyę, wzy-

wającą c. k. Rząd, ażeby nie szczędził środków potrzebnych na ten cel przez cały szereg lat.

Wnioski i petycje, będące przedmiotem niniejszego sprawozdania, tudzież przemówienia poselskie, wypowiedziane dla uzasadnienia poszczególnych wniosków przy ich pierwszym czytaniu, zawierają dużo szczegółów, przemawiających na korzyść miast i miasteczek, wskazanych tamże jako pożądane siedziby przyszłych nowych Starostw. Komisya administracyjna uznaje w zupełności, że za każdą z wymienionych miejscowości przemawia wiele argumentów i że powiaty polityczne, których podziału domagają się wnioskodawcy, nadają się istotnie do podziału. Komisya administracyjna sądzi jednak, że tej kwestyi nie można traktować na wyrywki, czyli że nie można zalecać rządowi tych tylko miast i wzywać go do podziału tych tylko powiatów, co do których wpływają do Sejmu wnioski i petycje, bez względu na wszystkie inne miasta i powiaty i bez wiadomości, jak daleko rząd w utworzeniu nowych starostw pójść zamierza, lecz że należy zestawić i wskazać rządowi te wszystkie powiaty w kraju, które się przedewszystkiem do utworzenia nowych Starostw nadają, a zarazem wezwać rząd, by obmyślił systematyczny plan całej sprawy tworzenia nowych Starostw i przedłożył go Sejmowi do zaopiniowania w myśl §. 19. ustęp 2. statutu krajowego, podobnie jak to było w r. 1866. Wtedy to rząd, zamierzając przystąpić do reorganizacji władz politycznych, do zniesienia ówczesnych mieszanych urzędów sądowo-politycznych pierwszej instancyi, tudzież urzędów cyrkularnych czyli obwodowych, stanowiących drugą instancję i do wprowadzenia w to miejsce dzisiejszych urzędów powiatowych, nazwanych przez ustawę z 19. maja 1868 c. k. Starostwami, oraz do poddania ich bezpośrednio pod c. k. Namiestnictwo i do przeprowadzenia nowego administracyjnego podziału kraju, przedłożył cały operat wraz z motywami Sejmowi do zaopiniowania w myśl §. 19. ust. 2. statutu krajowego i Sejm udzielił swej opinii po przeprowadzeniu bardzo obszernej i wyczerpującej rozprawy (patrz alegaty nr. XXXI, XXXII. i LXXXV. do stenogr. spraw. sejmow. z r. 1865/6, tudzież stenograficzne sprawozdania z 13, 71, 72, 73, 74 i 75 posiedzenia Sejmu krajowego z r. 1865/6). Sejm krajowy musi mieć przed sobą obraz całości, gdyż bez niego nie może sobie wyrobić stanowczego zdania i nie byłby w stanie orzec o większej lub mniejszej konieczności i nagłości założenia nowych Starostw w pewnych konkretnych miejscowościach.

Jest jednak zadaniem komisji administracyjnej obecnie już przygotować rozstrzygnięcie ile możliwości rozważyć, które powiaty i miejscowości nadają się najlepiej do utworzenia nowych Starostw. Komisya administracyjna wychodzi przytem z założenia, że w Galicyi, jako kraju terytoryalnie największym i najludniejszym w całej monarchii, powinno być przynajmniej tyle starostw, co w mniejszych terytoryalnie i mniej ludnych, choć więcej przemysłowych Czechach, czyli, że ich ma być przeszło 100, z czego wynikałaby potrzeba stworzenia jeszcze przynajmniej 30 nowych Starostw w stosunkowo niezbyt długim czasie. W tym celu należałoby rozpatrzyć stosunki galicyjskich powiatów pod względem ich terytoryalnej rozciągłości, liczby i ruchu ludności, środków komunikacyjnych, rozwoju budowlanego miast w powiecie położonych, ruchu handlowego i przemysłowego w tychże miastach, położenia powiatów nadgranicznego lub odległego od granicy, ich konfiguracji i odległości poszczególnych gmin od siedziby powiatu i t. d. i przekonać się w ten sposób, które powiaty i miasta zasługują przedewszystkiem na uwzględnienie. Częściowy wynik tego rozpatrzenia przedstawia się, co do powiatów, jak następuje:

Pod względem ludności pierwsze miejsce zajmuje powiat przemyski, drugie miejsce powiat brodzki, następnie 3. jarosławski, 4. rzeszowski, 5. stanisławowski, 6. drohobycki, 7. tarnopolski, 8. lwowski, 9. buczacki, 10. nowosondecki, 11. stryj-

ski, 12. borszczowski, 13. kołomyjski, 14. żywiecki, 15. złoczowski, 16. rohatyński, 17. tarnowski, 18. wadowicki, 19. tłumacki, 20. doliniański, 21. rawski, 22. bocheński, 23. kamionecki, 24. sanocki, 25. biański, 26. sokalski, 27. brzeski, 28. samborski, 29. liski, 30. brzeżański. Na 31. miejscu stoi powiat husiatyński, na 32. powiat łańcucki.

Pod względem rozciągłości terytorjalnej pierwsze miejsce zajmuje powiat doliniański, 2. stryjski, 3. kossowski, 4. nadworniański, 5. liski, 6. brodzki, 7. kamionecki, 8. turecki, 9. drohobycki, 10. rawski, 11. jarosławski, 12. sokalski, 13. nowotarski, 14. lwowski, 15. nowosandecki, 16. sanocki, 17. żółkiewski, 18. buczacki, 19. złoczowski, 20. kałuski, 21. tarnopolski, 22. brzeżański, 23. żywiecki, 24. rohatyński, 25. cieszanowski, 26. podhajecki, 27. myślenicki, 28. borszczowski, 29. jaworowski, 30. przemyski.

Granicznymi powiatami od strony Śląska pruskiego są biański i chrzanowski; od strony Królestwa polskiego, Podola i Wołynia powiaty: chrzanowski, krakowski, bocheński, brzeski, dąbrowski, mielecki, tarnobrzesci, niski, łańcucki, jarosławski, cieszanowski, rawski, sokalski, kamionecki, brodzki, zbaraski, skałacki, husiatyński, borszczowski, po części zaleszczycki.

Najbardziej wydłużoną konfigurację wykazują powiaty: stanisławowski, kałuski, stryjski, brodzki, po części łańcucki.

Ze względu na ruch ludności wywołany emigracją stoją w pierwszym rzędzie powiaty biański i chrzanowski; ze względu na przemysł naftowy powiat drohobycki, ze względu na gminy podmiejskie zasługuje też na szczególną uwagę powiat lwowski.

Z powyższego zestawienia wynika, że na pierwszy plan wysuwają się powiaty: brodzki, jarosławski, stryjski, borszczowski, rawski, sokalski i kamionecki jako takie, które łączą w sobie i stosunkowo największą liczbę ludności i największy obszar i charakter powiatów nadgranicznych, a powiat brodzki nadto jeszcze bardzo wydłużoną konfigurację.

Inne wyżej wymienione powiaty, w liczbie 47 odznaczają się bądźto liczbą ludności bądź rozciągłością terytorjalną, bądź położeniem nadgranicznym, bądź żywym ruchem ludności. W ich rzędzie znajdują się powiaty: buczacki, bocheński, horodeński, husiatyński, łańcucki, lwowski, liski, doliniański, przemyski, myślenicki, tłumacki, sanocki, nowo-sandecki, których podziału domagają się wnioskodawcy lub petenci. I na jedne i na drugie z wyżej wymienionych powiatów zwraca Komisya administracyjna uwagę c. k. Rządu i zajmuje życzliwe stanowisko zarówno wobec nich jakoteż i wobec wymienionych w petycjach miast, leżących w innych powiatach aniżeli wyżej wymienione, o ile warunki i potrzeby tych miast i ich okolicy przemawiają za uczynieniem ich siedzibami starostw powiatowych; Komisya administracyjna sądzi, że co do wielu z nich te warunki już istotnie zachodzą.

Co do specjalnych stosunków miast, ubiegających się o starostwa powiatowe, Komisya administracyjna ogranicza się do wymienienia cyfry ich mieszkańców, przytoczenia tej ustawy gminnej, której dotycząca miejscowość podlega, tudzież do zaznaczenia, czy miejscowość ta leży przy kolei żelaznej, czy też nie. I tak: Miasto Bełz, dawna siedziba województwa ruskiego, obecnie podlegające ustawie gminnej z r. 1896, liczy 5.100 mieszkańców i leży przy linii kolejowej Bełz-Sokal, w punkcie, w którym zbiegają się trzy powiaty polityczne: sokalski, rawski i żółkiewski. Miasteczko Bircza podlega ustawie z 1866, liczy 2.100 mieszkańców, niema kolei żelaznej.

Miasto Bolechów podlega ustawie gminnej z r. 1896, liczy 4.240 mieszkańców, położone jest przy szlaku kolejowym Stryj-Stanisławów. Miasto Dębica podlega ustawie gminnej z r. 1896, liczy 4.000 mieszkańców, leży przy głównej linii

kolejowej Lwów-Kraków, ma liczną załogę wojskową oraz gimnazyum, miasteczko Dubiecko podlega ustawie z r. 1866, liczy mieszkańców 1.790, nie ma linii kolejowej, leży w najludniejszym ze wszystkich, powiecie przemyskim; miasto Dukla leży w przesmyku Dukielskim od strony granicy węgierskiej, a więc w punkcie granicznym strategicznie ważnym, liczy ludności 3.220 głów, podlega ustawie gminnej z r. 1896, nie ma kolei żelaznej; miasteczko Maków podlega ustawie z r. 1896, liczy mieszkańców 3.180, leży przy kolei państwowej; miasto Gwoździec leży przy linii kolejowej Delatyn-Kołomyja-Zaleszczyki; miasto Rozwadów podlega ustawie z r. 1896, liczy 3.010 mieszkańców, leży przy linii kolei państwowej; miasto Sucha podlega ustawie z r. 1896, liczy 4.220 mieszkańców, leży przy linii kolei państwowej; miasteczko Toporów, podlega ustawie z r. 1866, liczy 4.430 mieszkańców, nie ma kolei żelaznej; miasteczko Zakliczyn leży w powiecie brzeskim, niema linii kolejowej, liczy mieszkańców niżej 2.000, oddzielone od Brzeska rzeką Dunajcem: miasteczko Założce podlega ustawie z r. 1896, liczy mieszkańców 7.320, kolei żelaznej nie ma.

Komisya administracyjna wstrzymuje się od wymieniania z własnej inicjatywy jakichkolwiek innych miast i miasteczek, które nie wniosły do Sejmu petycji o otwarcie tamże nowych starostw; sądzi jednak, że może zrobić wyjątek co do trzech miejscowości i zwrócić szczególniejszą uwagę c. k. Rządu na Halicz (powiat stanisławowski), Skole (powiat stryjski) i Oświęcim (powiat bialski) tak ze względu na rozległość powiatu stanisławowskiego i stryjskiego, oraz ruch emigracyjny na granicy śląskiej, jakoteż ze względu na lokalne warunki wymienionych miejscowości.

W myśl powyższych wywodów Komisya administracyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby opracował plan sukcesywnego utworzenia około 30 nowych c. k. Starostw powiatowych w Galicyi w stosunkowo niedługim czasie i aby go przedłożył w całości Sejmowi krajowemu do zaopiniowania, w myśl §. 19. ust. 2. statutu krajowego.

2. Wzywa się c. k. Rząd centralny, aby zapewnił na ten cel potrzebne fundusze.

3. Wnioski i petycje, domagające się utworzenia nowych c. k. Starostw w Monasterzyskach, Kopyczyńcach, Szczercu, Leżajsku, Dynowie, Uściu zielonem, Lipnicy murowanej, Ustrzykach dolnych, Obertynie, Łączku, Rymanowie, Tyśmienicy, Bolechowcie, Dębicy, Dukli, Makowie, Belzie, Toporowie, Sucheju, Dubiecku, Birczy, Zakliczynie, Założcach, Tarnobrzegu, Gwoźdzcju będące przedmiotem niniejszego sprawozdania, odstępuje się c. k. Rządowi, jako materyał do zbadania i możebnego uwzględnienia przy układaniu wyżej wspomnianego planu, wzywając go zarazem, by przedewszystkiem wziął na uwagę te powiaty i te miejscowości, co do których zachodzi jak największa ilość powodów przemawiających za utworzeniem tam nowych starostw.

Przewodniczący:

Laskowski.

Sprawozdawca:

Starzyński.

